[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43] [Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

-- Journal of Tax Research --
Volume 34, Issue 69, Spring 2026, 43-76
taxjournal.ir
DOI:/

Iranian National Tax Administration

Original Research
Received: 26/08/2024 Accepted: 23/11/2025
e-ISSN: 2717-1817 p-ISSN: 2251-64-84

Analyzing the Effects of Contractionary Fiscal Policy on Value Added Tax and Corporate Tax

Ahmad Chehreghani*

Assistant Professor, Department of Economics, Faculty of Administrative Sciences and Economics, Arak University, Arak, Iran.

Abstract

Governments use fiscal and monetary policies to achieve and maintain macroeconomic goals. Fiscal policies include changes in government taxes and expenditures. This paper analyzes the effects of contractionary fiscal policy on value added tax and corporate tax in Iran economy. In this way, the effects of increasing the value added tax rate and corporate tax on macro variables of the Iran economy including: investment, exports, government revenue and economic growth, are examined. The research method is quantitative. The research data is taken from the Central Bank of Iran, and the Computable General Equilibrium (CGE) method is used to analyze it. The results show that contractionary fiscal policy in the form of VAT has better results for Iran economy than corporate tax. Therefore, it is suggested to the government that if it decides to implement contractionary fiscal policy in the form of increasing the VAT rate or corporate tax, it should choose VAT.

Introduction

In macroeconomics and public-sector economics, taxation is regarded as the most important source of government revenue. Governments collect taxes to generate income and allocate it to public expenditures. In Iran as well, taxes constitute one of the most significant sources of government revenue, and in the country's annual budget laws, tax revenues are considered one of the most important funding channels for the budget. Both Value Added Tax (VAT) and corporate income tax are significant sources of tax revenue for governments. They play crucial roles in fiscal policy and public finance.

* Corresponding Author: a-chehreghani@araku.ac.ir
How to Cite: Chehreghani, A. (2026). Analyzing the Effects of Contractionary Fiscal Policy on Value Added Tax and Corporate Tax. *Journal of Tax Research,* 34(69), 43-76.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

Therefore, one of the ways through which the government can strengthen the dominance of tax revenues over oil revenues is by relying on these two types of taxes. Every economic policy has various consequences for a country's economy, and tax policies are no exception. Increasing the value added tax (VAT) rate and the corporate tax rate—examined as the tax policies in the present article—will have effects on economic variables that must be studied and evaluated. Accordingly, this paper seeks to examine the effects of a contractionary fiscal policy, implemented through increases in VAT and corporate tax rates, on key macroeconomic variables in Iran—including investment, exports, government revenue, and economic growth—using the Computable General Equilibrium (CGE) model, which is well-suited for analyzing the impacts of tax policies.

Methods and Material

In the present study, the Computable General Equilibrium (CGE) method is used to analyze the effects of contractionary fiscal policy in the areas of value-added tax and corporate taxation. In CGE models, data are typically derived from the Social Accounting Matrix (SAM). The most recent SAM for Iran pertains to the year 2016, prepared by the Central Bank of Iran in 2022. This SAM is used as the data source in this article. Based on these data, the model is calibrated to ensure the validity of the research framework. Finally, the simulation of the fiscal policy—implemented through increases in value-added tax and corporate tax rates—is carried out in the model through several step: (1) Selecting the policy parameters in the research model (VAT and corporate tax rates); (2) Determining the initial values of the policy parameters; (3) Calibrating the initial values; (4) Changing the policy parameters in the model (applying scenarios of 5%, 10%, and 15% increases in VAT and corporate tax rates); (5) Running the model and determining the new values of endogenous variables, and (6) Calculating the percentage changes in endogenous variables (analyzing the effects of increases in VAT and corporate tax rates on economic variables). This entire process is implemented within the GAMS programming environment.

Results and Discussion

The results obtained from executing the scenarios indicate that in all scenarios, the implementation of Value Added Tax (VAT) leads to an increase in investment, which is consistent with theoretical foundations. The results from executing the scenarios on the export variable indicate that the implementation of VAT leads to an increase in exports. Furthermore, with an increase in the VAT rate, government revenue increases, which aligns with theoretical expectations. Finally, the impact of implementing VAT on economic growth shows that in all scenarios, VAT implementation leads to an increase in economic growth. This is because the implementation of VAT has increased exports and investment. The obtained results are consistent with the theoretical foundations of the impact of

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

VAT on economic variables, and with the majority of existing empirical studies in this field. As stated in the theoretical background, since VAT is levied on the selling price of goods and services and is attributed to final consumers, the tax burden is transferred from production to consumption, and it is the final consumer who pays the tax, not the producer. A reduction in the tax burden leads to an increase in long-term savings and investment. On the other hand, with the application of consumption-type VAT and based on the destination principle in Iran, no tax is levied on capital goods and exports. Therefore, applying tax exemptions for capital goods used in the production process and for exports further incentivizes investment and exports, thereby increasing economic growth.

Subsequently, the impact of increasing the corporate income tax rate on Iran's economic variables is examined through three scenarios. The results obtained from executing the scenarios indicate that an increase in the corporate income tax rate leads to a decrease in investment, which is consistent with theoretical foundations. The results from executing the scenarios on the export variable indicate that the impact of increasing the corporate tax rate on exports is negative, but this effect is not very significant. According to theoretical expectations, the imposition of taxes leads to an increase in government revenue. This also applies to corporate income tax. An increase in the corporate tax rate leads to an increase in government tax revenues and increases total government revenue, such that applying higher rates results in a greater increase in government revenue. Finally, the results from executing the scenarios indicate that an increase in the corporate tax rate and a decrease in investment lead to a decrease in Gross Domestic Product (GDP) and economic growth, which is consistent with theoretical foundations.

In summary, the results from simulating the scenarios of increasing the VAT rate showed that: an increase in the VAT rate will lead to increased investment, increased exports, increased government revenue, and increased economic growth. On the other hand, the results from simulating the corporate tax scenarios showed that: an increase in the corporate tax rate will lead to decreased investment, decreased exports, increased government revenue, and decreased economic growth. Limit the use of borders or lines in a table to those needed for clarity. In general, use a border at the top and bottom of the table, beneath column headings, and above column spanners. You may also use a border to separate a row containing totals or other summary information from other rows in the table.

Conclusion

Comparing the effects of implementing two tax policies—increasing VAT rates and corporate tax rates—reveals that, overall, implementing contractionary fiscal policy in the area of VAT has far better and more beneficial effects on

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

the Iran economy compared to corporate tax. This is because, First: An increase in the VAT rate leads to an increase in investment, while an increase in the corporate tax rate reduces investment. Therefore, in terms of the investment variable, VAT is prioritized. Second: An increase in the VAT rate leads to an increase in exports, whereas an increase in the corporate tax rate reduces exports, although this reduction is not very significant. Nevertheless, from the perspective of exports, VAT is also prioritized. Third: Both an increase in the VAT rate and the corporate tax rate lead to an increase in government revenue. While the increase in tax revenues through corporate taxes is slightly higher than through VAT, this difference is not very noticeable. Fourth: An increase in the VAT rate will lead to an increase in production and economic growth, but an increase in the corporate tax rate reduces economic growth. Therefore, in terms of the economic growth variable, VAT is also prioritized.

In conclusion, considering the positive effect of VAT on all four variables—exports, investment, government revenue, and economic growth—on one hand, and the negative effect of corporate tax on exports, investment, and economic growth on the other hand, it can be stated that implementing a contractionary fiscal policy in the form of increasing VAT rates is prioritized over increasing corporate tax rates.

Keywords: Fiscal Policy, Tax, Iran Economy, Central Bank, Economic Growth.

JEL Classification: E62, H20, O53, E50, O47.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

-- مجله علمی، پژوهشنامه مالیات --
شماره ۶۹، دوره ۳۴، بهار ۱۴۰۵، ۷۶-۴۳
taxjournal.ir
DOI:/

مقاله پژوهشی
تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۲/۰۵
تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۰۲
e-ISSN: ۲۷۱۷-۱۸۱۷ p-ISSN: ۲۲۵۱-۶۴-۸۴

تحلیل آثار سیاست مالی انقباضی بر مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها

احمد چهرقانی* استادیار گروه اقتصاد، دانشکده علوم اداری و اقتصاد، دانشگاه اراک، اراک، ایران.

چکیده

دولت‌ها برای دستیابی به اهداف اقتصاد کلان و حفظ آن از سیاست‌های مالی و پولی استفاده می‌کنند. سیاست‌های مالی شامل تغییر مالیات‌ها و مخارج دولت است. در مقاله حاضر به تجزیه و تحلیل آثار سیاست مالی انقباضی در حوزه مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر شرکت‌ها در اقتصاد ایران پرداخته می‌شود. به این ترتیب که آثار افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر شرکت‌ها بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران شامل سرمایه‌گذاری، صادرات، درآمد دولت و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار می‌گیرد. روش تحقیق از نوع کمّی است. داده‌های تحقیق برگرفته از بانک مرکزی ایران است و برای تجزیه و تحلیل آن از روش تعادل عمومی قابل محاسبه استفاده می‌شود. نتایج حاصل گویای آن است که سیاست مالی انقباضی در قالب مالیات بر ارزش افزوده نسبت به مالیات شرکت‌ها نتایج بهتری برای اقتصاد ایران دارد. بنابراین به دولت پیشنهاد می‌شود که در صورت تصمیم به اجرای سیاست مالی انقباضی در قالب افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده یا مالیات شرکت‌ها، مالیات بر ارزش افزوده را انتخاب نماید.

کلیدواژه‌ها: سیاست مالی، مالیات، اقتصاد ایران، بانک مرکزی، رشد اقتصادی.

طبقه‌بندی JEL: E62, H20, O53, E50, O47 .

* نویسنده مسئول: a-chehreghani@araku.ac.ir

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

مقدمه

در اقتصاد کلان و اقتصاد بخش عمومی، مالیات به عنوان مهم‌ترین منبع درآمدی دولت‌ها قلمداد می‌شود. دولت‌ها با جمع‌آوری مالیات، منابع درآمدی خود را تامین می‌کنند و آن را صرف مخارج عمومی می‌نمایند. در ایران نیز مالیات‌ها از مهم‌ترین منابع درآمدی دولت است و در قوانین بودجه سنواتی، درآمدهای مالیاتی یکی از مهم‌ترین راه‌های منابع بودجه است. در قانون بودجه ۱۴۰۴ کل منابع عمومی دولت ۴۹۵۶ همت برآورد شده است که ۲۰۸۴ همت از این مبلغ باید از طریق مالیات تامین شود. در واقع نسبت درآمدهای مالیاتی به کل منابع عمومی دولت در سال ۱۴۰۴ حدود ۴۲ درصد است (Zarei, 2024). همچنین بر اساس ماده (۲۶) قانون برنامه هفتم توسعه، باید نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی در پایان برنامه به ۱۰ درصد و نسبت مالیات به اعتبارات هزینه‌ای به ۸۰ درصد برسد (Khani Giashi, 2023).

از منابع مهم مالیاتی، مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر شرکت‌هاست. طی سال‌های اخیر درآمدهای حاصل از این دو نوع مالیات سهم عمده‌ای از درآمدهای مالیاتی داشته است. طوری که بر اساس آخرین آمارهای موجود، از مجموع درآمدهای مالیاتی دولت در سال ۱۴۰۱، در مجموع مالیات بر ارزش افزوده نزدیک به ۲۳ درصد، و مالیات بر شرکت‌ها سهم نزدیک به ۳۵ درصد را داشته است (Central Bank, 2024).

آمارهای فوق بیانگر اهمیت مالیات به طور اَعَم، و مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها به طور اخَص در تامین مالی بودجه کل کشور است. ازین رو پرداختن به موضوع سیاست مالیاتی و آثار آن بر اقتصاد ایران در حوزه این نوع مالیات‌ها مهم و ضروری است. اجرای هر نوع سیاست مالیاتی می‌تواند آثار مختلفی بر متغیرهای اقتصاد کلان داشته باشد، که برای مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها نیز همین موضوع صادق است و نیاز به مطالعه و ارزیابی دارد. بنابراین یکی از راه‌هایی که دولت می‌تواند برتری درآمدهای مالیاتی بر درآمدهای نفتی را تثبیت کند، این دو نوع مالیات است.

اجرای هر سیاست اقتصادی پیامدهای گوناگونی برای اقتصاد کشور دارد. سیاست‌های مالیاتی نیز از این قاعده مستثنی نیستند. افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و مالیات شرکت‌ها، به عنوان سیاست‌های مالیاتی مورد بررسی در مقاله حاضر، آثاری بر متغیرهای اقتصادی خواهد داشت که لازم است آثار و پیامدهای آن مورد مطالعه و ارزیابی قرار گیرد. بنابراین در این مقاله تلاش می‌شود تا با استفاده از روش تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE[1])- که برای بررسی آثار

1. Computable General Equilibrium (CGE)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

سیاست‌های مالیاتی، مناسب است- تأثیر سیاست مالی انقباضی در قالب افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران شامل سرمایه‌گذاری، صادرات، درآمد دولت و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد.

بخش‌بندی مقاله به این صورت است که بعد از مقدمه، در بخش دوم، مبانی نظری مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها بیان می‌شود. بخش سوم به پیشینه تحقیق که دربرگیرنده مطالعات خارجی و داخلی درباره موضوع است اختصاص دارد. روش‌شناسی در بخش چهارم بیان می‌شود و معرفی مدل تحقیق و تصریح معادلات آن در بخش پنجم انجام می‌شود. در بخش ششم، تجزیه و تحلیل نتایج حاصل از برآورد مدل تحقیق به همراه تحلیل حساسیت آورده می‌شود. سرانجام، بخش هفتم به نتیجه‌گیری و پیشنهادات سیاستی اختصاص دارد.

مبانی نظری

در این بخش مبانی نظری تحقیق شامل مبانی نظری مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر شرکت‌ها ارائه می‌شود.

مبانی نظری مالیات بر ارزش افزوده

مالیات بر ارزش افزوده (VAT[1]) جایگزینی برای مالیات بر فروش است که بر مصرف کالاها و خدمات در کشور اعمال می‌شود. این مالیات بر قیمت فروش لحاظ می‌شود و بار مالیاتی آن به مصرف‌کننده نهایی منتقل می‌شود. در واقع، مالیات بر ارزش افزوده، به ارزش افزوده ایجاد شده توسط بنگاه‌ها، یعنی مابه‌التفاوتِ مبلغِ فروش کالاها و خدمات و خرید نهاده‌های تولیدی تعلق می‌گیرد (Salsabina & Pusparini, 2024).

مالیات بر ارزش افزوده به دو روش کلی محاسبه می‌شود: ارزش افزوده بر مبنای اصل مبدأ و اصل مقصد[2]. در روش اصل مبدأ، مالیات بر ارزش افزوده روی محصولات مشمول مالیاتِ تولید داخل اعمال می‌شود و واردات مشمول مالیات می‌شود؛ ولی در اصل مقصد، مالیات بر محصولاتی که در داخل کشور مصرف می‌شوند اعمال می‌شود و صادرات از مالیات معاف می‌شود (Oliveira, 2001). از سوی دیگر، طبق معیار نحوه لحاظ کردن خرید کالاهای

1. Value Added Tax (VAT)
2. Origin and Destination Principle

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

سرمایه‌ای در پایه مالیات بر ارزش افزوده، سه مبنای مختلف برای مالیات بر ارزش افزوده قابل معرفی است:

۱. مالیات بر ارزش افزوده بر مبنای تولید ناخالص ملی (مالیات بر ارزش افزوده از نوع تولیدی[1]): در این روش، به هر دو گروه کالاهای مصرفی و کالاهای سرمایه‌ای مالیات تعلق می‌گیرد و خرید کالاهای سرمایه‌ای توسط بنگاه اقتصادی مشمول اعتبار مالیاتی نمی‌شود. هر چند که این نوع مالیات، پایه مالیاتی گسترده‌ای دارد، ولی از آنجا که هیچ‌گونه معافیت مالیاتی برای خرید کالاهای سرمایه‌ای لحاظ نمی‌کند، به دلیل عدم انگیزه برای سرمایه‌گذاری و افزایش هزینه‌های آن، چندان مورد استقبال واقع نمی‌شود.

۲. مالیات بر ارزش افزوده بر مبنای تولید خالص ملی (مالیات بر ارزش افزوده از نوع درآمدی[2]): در این روش، از آنجا که استهلاک از تولید ناخالص داخلی کم شده و به سرمایه‌گذاری خالص، مالیات تعلق می‌گیرد، پایه مالیاتی نسبت به نوع تولیدی کمتر است ولی همچنان، بخش تولید و سرمایه‌گذاری مشمول مالیات می‌شود. از این رو، اعمال مالیات بر ارزش افزوده از نوع درآمدی موجب کاهش انگیزه سرمایه‌گذاری می‌شود.

۳. مالیات بر ارزش افزوده بر مبنای مصرف (مالیات بر ارزش افزوده از نوع مصرفی[3]): در این روش، مخارج سرمایه‌گذاری ناخالص (سرمایه‌گذاری خالص و استهلاک) از پایه مالیاتی حذف می‌شود و مشمول مالیات نمی‌شود. به دلیل معافیت سرمایه‌گذاری ناخالص از مالیات، بار مالیاتی از بخش تولید به بخش مصرف منتقل می‌شود و بنابراین، موجب افزایش انگیزه سرمایه‌گذاری در اقتصاد می‌شود و افزایش تولید و رشد اقتصادی را در پی دارد.

این سه روش از لحاظ مشمول مالیات شدن یا نشدن سرمایه‌گذاری و اثر آن بر رشد اقتصادی با یکدیگر تفاوت دارند. در واقع، اثر مالیات بر ارزش افزوده بر سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی، به این بستگی دارد که از کدام یک از روش‌های سه‌گانه فوق برای اخذ مالیات استفاده شود (Gholami, 2010; Farabi, 2011; Mousavi Jahormi & Gholami, 2014; Ziyai Beg-dali& Tahmasabi, 2013).

بررسی مواد قانون مالیات بر ارزش افزوده در ایران بیانگر این است که وصول مالیات بر ارزش

1. Product type of value added tax
2. Income type of value added tax
3. Consumption type of value added tax

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

افزوده بر اساس اصل مقصد انجام می‌شود. یعنی صادرات مشمول مالیات نمی‌شود (مالیات پرداختی استرداد می‌شود) و این معافیت موجب افزایش انگیزه صادرات می‌شود. همچنین، پایه مالیاتی از نوع مصرفی انتخاب شده و بنابراین هیچ مالیاتی بر سرمایه‌گذاری بنگاه‌ها اعمال نشده است تا موجب تشویق سرمایه‌گذاری و پس‌انداز شود. بنابراین با توجه به روش اجرای مالیات بر ارزش افزوده در ایران بر اساس اصل مقصد (معافیت مالیاتی صادرات) و با پایه مالیاتی از نوع مصرفی (معافیت مالیاتی سرمایه‌گذاری)، این نوع مالیات می‌تواند اثر مثبتی بر صادرات، سرمایه‌گذاری، و به تبع، تولید و رشد اقتصادی ایران داشته باشد.

نرخ مالیات و عوارض بر ارزش افزوده در ایران از سال ۱۳۸۷ تا ۱۴۰۴ در جدول (۱) نشان داده شده است.

جدول ۱. نرخ مالیات و عوارض ارزش افزوده در ایران

سال	مالیات	عوارض	نرخ سال
۱۳۸۷-۱۳۸۹	٪۱.۵	٪۱.۵	٪۳
۱۳۹۰	٪۲.۲	٪۱.۸	٪۴
۱۳۹۱	٪۲.۹	٪۲.۱	٪۵
۱۳۹۲	٪۳.۶	٪۲.۴	٪۶
۱۳۹۳	٪۵.۳	٪۲.۷	٪۸
۱۳۹۴-۱۴۰۲	٪۶	٪۳	٪۹
۱۴۰۳-۱۴۰۴	٪۶	٪۴	٪۱۰

منبع: قوانین بودجه کل کشور در سال‌های فوق.

مبانی نظری مالیات بر شرکت‌ها

مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی یا مالیات شرکت‌ها، مالیاتی است که بر درآمد شرکت‌ها تعلق می‌گیرد. بر اساس ماده (۱۰۵) قانون مالیات‌های مستقیم، «جمع درآمد شرکت‌ها و درآمد ناشی از فعالیت‌های انتفاعی سایر اشخاص حقوقی که از منابع مختلف در ایران یا خارج از ایران تحصیل می‌شود، پس از وضع زیان‌های حاصل از منابع غیر معاف و کسر معافیت‌های مقرر به استثنای مواردی که طبق مقررات این قانون دارای نرخ جداگانه‌ای می‌باشد، مشمول مالیات به نرخ بیست و پنج درصد (۲۵٪) خواهند بود» (Barzegari & Rajabpour, 2021).

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

اعمال مالیات بر شرکت‌ها یا تغییر نرخ آن می‌تواند از طریق تغییر در هزینه‌های شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری، تولید و رشد اقتصادی را تحت تأثیر قرار دهد. بر اساس قانون، مالیات بر شرکت‌ها بر درآمد مشمول مالیات آنان تعلق می‌گیرد. شرکت‌ها یا بنگاه‌ها کالاها و خدمات خود را به فروش می‌رسانند و از این طریق درآمد کسب می‌کنند، همچنین برای تولید کالاها و ارائه خدمات هزینه‌هایی را متحمل می‌شوند. اختلاف درآمد کل و هزینه کل بنگاه‌ها، برابر با سود آنان است، که به طریق زیر دست می‌آید:

$$\pi = TR - TC^{Bt} \quad (۱)$$

که درآن، π سود شرکت، TR درآمد کل و هزینه کل شرکت قبل از وضع مالیات است[۱]. بر اساس شرط مرتبه اول حداکثرسازی سود، داریم:

$$\frac{\partial \pi}{\partial q} = 0 \ \rightarrow \ \mathrm{p} = \mathrm{MC}^{Bt} \quad (۲)$$

با برقراری مالیات بر درآمد بنگاه‌ها با نرخ t تابع هزینه کل شرکت، به اندازه tpq به بالا منتقل می‌شود:

$$TC^{At} = TC^{Bt} + tpq \quad (۳)$$

و سود حاصل، بعد از اخذ مالیات، به صورت زیر محاسبه می‌شود:

$$\pi = TR - TC^{Bt} - tpq \quad (۴)$$

پس از اخذ مالیات، شرط حداکثرسازی سود عبارت است از:

$$\frac{\partial \pi}{\partial q} = 0 \ \rightarrow \ \mathrm{p} = \mathrm{MC}^{At} = \mathrm{MC}^{Bt} + tp \quad (۵)$$

همان‌طور که ملاحظه می‌شود اخذ مالیات بر شرکت‌ها موجب افزایش هزینه کل و هزینه نهایی شرکت می‌شود. متعاقب آن، تصمیم‌گیری بر اساس شرط حداکثرسازی سود، موجب کاهش تولید شرکت، افزایش قیمت محصول و کاهش تولید در بازار می‌شود. بنابراین، بر اساس مبانی نظری، افزایش نرخ مالیات بر شرکت‌ها موجب افزایش قیمت، کاهش سرمایه‌گذاری، تولید و رشد اقتصادی می‌شود و بالعکس (Amiri et al., 2014; Jafari Samimi, 2012; Dadgar, 2018; Pajoyan, 2010).

۱. علامت Bt (Befor tax) نشان دهندهٔ وضعیت قبل از مالیات، و علامت At (After tax) گویای وضعیت بعد از مالیات است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

پیشینه تحقیق

مطالعات خارجی

نوایوو[1] (۲۰۲۴) به بررسی رابطه بین مالیات ارزش افزوده و رشد اقتصادی کشور نیجریه در دوره زمانی ۲۰۲۱-۱۹۹۴ با استفاده از روش OLS پرداخت و نشان داد که بین مالیات ارزش افزوده و تولید ناخالص داخلی و رشد اقتصادی در نیجریه یک رابطه مثبت قوی وجود دارد.

لوپز و همکاران[2] (۲۰۲۴) رابطه بین مالیات ارزش افزوده و رشد اقتصادی در کشورهای چین و مکزیک را طی سال‌های ۲۰۲۱-۱۹۹۱ با استفاده از روش ARDL مورد بررسی قرار دادند و نتیجه گرفتند که رابطه قوی و مثبت بین نرخ مالیات ارزش افزوده و رشد اقتصادی در کشور چین، و رابطه مثبت و نه چندان قوی بین نرخ مالیات ارزش افزوده و رشد اقتصادی مکزیک وجود دارد.

ارورو[3] (۲۰۲۱) به تجزیه و تحلیل آثار مالیات ارزش افزوده بر متغیرهای اقتصادی کشور آفریقای جنوبی با استفاده از روش CGE پویا و با داده‌های SAM سال ۲۰۱۵ آفریقای جنوبی پرداخت و به نتیجهٔ تأثیر مثبت افزایش نرخ مالیات ارزش افزوده بر تولید و رشد اقتصادی آن کشور دست یافت.

فام[4] (۲۰۲۰) به مطالعه کاهش مالیات شرکت‌ها بر متغیرهای اقتصاد کلان کشور ویتنام با روش رگرسیون و طی سال‌های ۲۰۱۴-۲۰۰۴ پرداخت و نشان داد که در طول سال اجرای سیاست مالیاتی، سرمایه‌گذاری افزایش، و پس از پایان سیاست کاهش می‌یابد، و تغییر قابل توجهی در اشتغال رخ نمی‌دهد.

شولینا و همکاران[5] (۲۰۱۹) در مطالعه خود به بررسی اثرات اقتصاد کلان سیاست مالیات بر شرکت‌ها با استفاده از روش OLS پرداختند. آنها بیان می‌کنند که مطالعات قبلی در مورد رابطه مالیات بر شرکت‌ها و رشد اقتصادی شواهد متناقضی را ارائه می‌دهد که تا حدی به دلیل استفاده از نرخ‌های متفاوت مالیات بر شرکت‌ها در کشورهای مختلف جهان است. آنان نتیجه می‌گیرند که یک رابطه منفی قوی بین نرخ‌های مالیات بر شرکت‌ها و رشد اقتصادی وجود دارد؛ به عبارت دیگر، با کاهش نرخ مالیات بر شرکت‌ها، رشد اقتصادی افزایش خواهد یافت.

1. Nwaiwu (2024)
2. Lopez et al. (2024)
3. Erero (2021)
4. Pham (2020)
5. Shevlina et al. (2019)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

ابونیک و همکاران[1] (۲۰۱۸) با استفاده از تجزیه و تحلیل رگرسیون چندگانه[2] اثر مالیات بر ارزش افزوده بر رشد اقتصادی کشورهای نیجریه و غنا طی دوره زمانی ۲۰۱۶- ۲۰۰۰ را مورد بررسی قرار دادند و نتیجه گرفتند که اثر این نوع مالیات بر رشد اقتصادی مثبت است و با افزایش مالیات بر ارزش افزوده رشد اقتصادی در این کشورها افزایش می‌یابد.

اوریتسو[3] (۲۰۱۷) با استفاده از مدل رگرسیون و خودرگرسیون برداری، رابطه مالیات بر ارزش افزوده و رشد اقتصادی در کشور رومانی را طی سال‌های ۲۰۱۶- ۱۹۹۳ بررسی کرد و نشان داد که یک رابطه مستقیم و مثبت بین مالیات بر ارزش افزوده و رشد اقتصادی در کشور رومانی وجود دارد و تغییرات تولید ناخالص داخلی با درآمدهای حاصل از مالیات بر ارزش افزوده قابل توضیح است.

چان و همکاران[4] (۲۰۱۷) از طریق روش گشتاورهای تعمیم‌یافته (GMM) دو مرحله‌ای، به بررسی نقش مالیات بر ارزش افزوده در تأثیر کارایی مخارج دولت بر رشد اقتصادی کشورهای منتخب طی دوره زمانی ۲۰۱۴-۱۹۸۴ پرداختند. نتایج تحقیق آنها نشان داد که کارایی مخارج دولتی رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد و سیستم مالیات بر ارزش افزوده تأثیر مخارج دولتی کارا بر رشد اقتصادی را بیشتر می‌کند.

فستوس و همکاران[5] (۲۰۱۶) با استفاده از روش رگرسیون خطی ساده به ارزیابی مالیات بر ارزش افزوده بر رشد و توسعه اقتصاد نیجریه در طول سال‌های ۲۰۱۵-۱۹۹۴ پرداختند و نشان دادند که مالیات بر ارزش افزوده اثر مثبتی بر رشد اقتصادی دارد، به طوری‌که یک درصد افزایش در نرخ مالیات بر ارزش افزوده، موجب ۰/۸۸ درصد افزایش در تولید ناخالص داخلی می‌شود.

سینیونسکو و آلبو[6] (۲۰۱۶) با استفاده از روش پنل دیتا به بررسی اثر مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای منتخب اروپای شرقی (CEE) طی سال‌های ۲۰۱۵-۱۹۹۵ پرداختند و نتیجه گرفتند که افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش نرخ رشد اقتصادی می‌شود.

ویلسون[7] (۲۰۱۵) با استفاده از روش حداقل مربعات معمولی و داده‌های بانک مرکزی

1. Egbunilke et al. (2018)
2. Multiple Regression Analysis
3. Uritescu (2017)
4. Chan et al. (2017)
5. Festus et al. (2016)
6. Sinionescu & Albu (2016)
7. Wilson (2015)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

نیجریه طی دوره زمانی ۲۰۱۲-۱۹۹۴ نشان داد که مالیات بر ارزش افزوده، تأثیر مثبت و معناداری بر تولید و رشد اقتصادی این کشور دارد.

مطالعات داخلی

احمدی و همکاران (۱۴۰۲) به بررسی تأثیرگذاری مالیات ارزش افزوده و مالیات بر درآمد در اقتصاد ایران با استفاده از روش ARDL طی سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۷۰ پرداختند و نشان دادند که اجرای این دو نوع مالیات موجب افزایش تورم و تولید می‌شود.

فخرحسینی و کاویانی (۱۴۰۲) به بررسی تاثیر تغییر نرخ‌های مالیات شامل مالیات شرکت‌ها بر متغیرهای اقتصاد ایران در دوره زمانی ۱۳۹۹-۱۳۵۰ با روش DSGE پرداختند و نتیجه گرفتند که کاهش نرخ مالیات شرکت‌ها منجر به کاهش قیمت سهام، افزایش مصرف، اشتغال و تولید خواهد شد.

حسینی و همکاران (۱۴۰۱) به بررسی سیاست مالیات ارزش افزوده در ایران طی سال‌های ۱۳۹۵-۱۳۸۵ با استفاده از روش پنل خودرگرسیون وقفه‌ای پرداختند و به تأثیر مثبت افزایش نرخ مالیات ارزش افزوده بر رشد اقتصادی ایران دست یافتند.

حسن زاده و همکاران (۱۴۰۱) تأثیر تغییرات نرخ مالیات شرکت‌ها بر رفاه خانوارهای شهری و روستایی در ایران را با روش CGE بررسی نمودند و نشان دادند که کاهش نرخ مالیات شرکت‌ها موجب افزایش مخارج مصرفی خانوارها و رفاه آنان می‌شود.

چهرقانی و زرانژاد (۱۳۹۷) در مطالعه‌ای به بررسی اثرات اقتصادی اجرای مالیات بر ارزش افزوده در اقتصاد ایران با استفاده از روش تعادل عمومی پرداختند و نشان دادند که اجرای قانون مالیات بر ارزش افزوده، افزایش درآمد دولت، افزایش پس‌انداز و سرمایه‌گذاری، افزایش تورم و کاهش درآمد و مخارج مصرفی خانوارها را در پی دارد.

قوامی و همکاران (۱۳۹۶) با استفاده از روش الگوی خودبازگشت با وقفه‌های توزیعی (ARDL) تأثیر مالیات بر ارزش افزوده و مالیات‌های مستقیم بر رشد اقتصادی ایران را طی دوره زمانی ۱۳۹۵-۱۳۹۳ بررسی کردند و نتیجه گرفتند که در کوتاه مدت متغیر مالیات‌های مستقیم و مالیات بر ارزش افزوده تأثیر منفی و معنی‌داری بر تولید ناخالص داخلی داشته است و در بلندمدت همچنان تأثیر مالیات‌های مستقیم بر تولید ناخالص داخلی منفی، اما تأثیر مالیات بر ارزش افزوده بر تولید و رشد اقتصادی مثبت است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

محمدزاده و عزیزی (۱۳۹۴) با استفاده از داده‌های فصلی موجود به صورت سری‌های زمانی به تخمین رابطه مالیات بر ارزش افزوده و رشد اقتصادی ایران طی دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۷ پرداختند و نشان دادند که طی دوره مورد بررسی مالیات بر ارزش افزوده تأثیری مثبت و معنی‌دار بر تولید ناخالص داخلی داشته است.

فارابی (۱۳۹۰) به بررسی تجربه کشورها در اجرای مالیات بر ارزش افزوده و اثرات آن پرداخته است؛ همچنین نظام مالیات بر ارزش افزوده در ایران را تشریح نموده و با ذکر تجربه چند کشور راهکارهای مورد استفاده آنان برای کاهش تبعات اجرای این نوع مالیات در ایران را بیان نموده است. بر همین اساس، وی تأثیر مالیات بر ارزش افزوده بر رشد اقتصادی را مثبت دانسته است.

با مرور مطالعات انجام شده درباره موضوع تحقیق، ملاحظه می‌شود که هیچ‌کدام از مطالعات فوق به صورت همزمان تأثیر تغییر دو نوع مالیات شامل مالیات ارزش افزوده و مالیات شرکت‌ها بر متغیرهای اقتصادی را با روش CGE مورد بررسی قرار نداده‌اند، لذا تجزیه و تحلیل تطبیقی آثار تغییر نرخ دو نوع مالیات به صورت همزمان، بر متغیرهای کلان اقتصادی با روش CGE مطالعهٔ جدیدی است که وجه تمایز مقاله حاضر با مطالعات گذشته است.

روش‌شناسی تحقیق

در مقاله حاضر، از روش تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE) به منظور تجزیه و تحلیل آثار سیاست انقباضی مالی در حوزه مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها، استفاده شده است. معمولا در مدل‌های تعادل عمومی قابل محاسبه، داده‌ها برگرفته از ماتریس حسابداری اجتماعی (SAM) است. جدیدترین ماتریس حسابداری اجتماعیِ ایران، مربوط به سال ۱۳۹۵ است که در سال ۱۴۰۱ توسط بانک مرکزی ایران تهیه شده است، و در مقاله حاضر، از این ماتریس به عنوان منبع داده‌ها استفاده شده است. با اِتکا به این داده‌ها، جهت اطمینان از اعتبار مدل تحقیق، کالیبراسیون مدل[1] انجام می‌شود. سرانجام، شبیه‌سازیِ اعمال سیاست مالی در قالب افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر شرکت‌ها در مدل، انجام می‌شود که دارای چند مرحله است: (۱) انتخاب پارامتر سیاستی در مدل تحقیق (نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها)؛ (۲) تعیین مقدار اولیهٔ پارامتر سیاستی؛ (۳) کالیبراسیون مقادیر اولیه؛ (۴) تغییر پارامترِ سیاستی در مدل

1. Model Calibration

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

تحقیق (اعمال سناریوهای افزایش ۵٪، ۱۰٪ و ۱۵٪ نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها)؛ (۵) اجرای مجدد مدل و تعیین مقدار جدید متغیرهای درون‌زا؛ و (۶) محاسبهٔ درصدِ تغییرات متغیرهای درون‌زا (تجزیه و تحلیل اثراتِ افزایش در نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها بر متغیرهای اقتصادی). فرایند فوق، در فضای برنامه نویسی نرم افزار گمز (GAMS[1]) انجام می‌شود.

مدل تحقیق

مدل استفاده شده در تحقیق حاضر، مدل استاندارد تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE) معرفی شده توسط لافگِرن و همکاران[2] (۲۰۰۲) است. این مدل که به صورت استاندارد طراحی شده، یکی از معروف‌ترین و معتبرترین مدل‌های تعادل عمومی قابل محاسبه است. مدل استانداردِ تعادل عمومی قابل محاسبهٔ لافگرن، مدلی ایستا (یک دوره‌ای) با یک کشور، و با عوامل تولید ثابت نیروی کار و سرمایه است و بُعد پویایی در مدل تعبیه نشده است. معادلاتِ مدل، شامل چهار بخش یا بلوک است که عبارتند از: (۱) بلوک قیمت[3]؛ (۲) بلوک تولید و تجارت[4]؛ (۳) بلوک نهادها[5] و (۴) بلوک قیدهای سیستم[6]. البته به منظور هماهنگی مدل با اقتصاد ایران، تعدیلاتی در معادلات مدل استاندارد انجام شده است.

این مدل مبتنی بر اطلاعات ماتریس حسابداری اجتماعی (SAM) تهیه شده و فعالیت‌های اقتصادی، کالاها، عوامل تولید و نهادها را شامل می‌شود. در مدل حاضر، در فرایند تولید از نیروی کار، سرمایه و نهاده‌های واسطه‌ای استفاده می‌شود. سپس، کالای تولید شده از طریقِ یک تابعِ تبدیلِ دارای کشش ثابت[7] (CET) به دو دستهٔ کالای صادراتی و کالای بازاری (فروش در بازار داخل کشور) تقسیم می‌شود. همچنین، مصرف‌کنندگان کالاهای مرکب را می‌خرند؛ این کالاهای مرکب، شامل کالاهای تولیدِ داخل (بازاری) و کالاهای وارداتی است. ترکیب کالاهای واردات و کالاهای تولید داخل، از طریق یک تابع تولیدِ دارای کشش جانشینی ثابت[8]

1. General Algebraic Modeling System (GAMS)
2. Lofgren et al. (2002)
3. Price Block
4. Production and Trade Block
5. Institution Block
6. System Constraint Block
7. Constant Elasticity of Transformation (CET)
8. Constant Elasticity of Substitution (CES)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

(CES) که به «تابع آرمینگتون»[1] معروف است تعیین می‌شود. کشور مورد بررسی، به لحاظ قدرت تأثیرگذاری در قیمت‌های جهانی، کشوری کوچک است که گیرنده قیمت‌های جهانی صادرات و واردات به صورت برون‌زا است. ضمنِ برقراری تعادل در قیدهای سیستم، یعنی تعادل در بازار عوامل تولید، تعادل در بازار کالاهای مرکب، تعادل در بازار خارجی، تعادل در بخش دولتی و تعادل پس‌انداز- سرمایه‌گذاری، تعادل در کل سیستم برقرار می‌شود. معادلات مدل پس از تبیین و تصریح، در فضای نرم‌افزار گمز، برنامه‌نویسی شده و به صورت همزمان حل می‌شوند.

در شکل (۱)، اجزای مدل استاندارد تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE) شامل عوامل تولید، قیمت‌ها و کالاها و همچنین، اشکال تبعی ارتباط دهندهٔ اجزاء با یکدیگر، نشان داده شده است.

شکل ۱. اجزای مدل تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE)

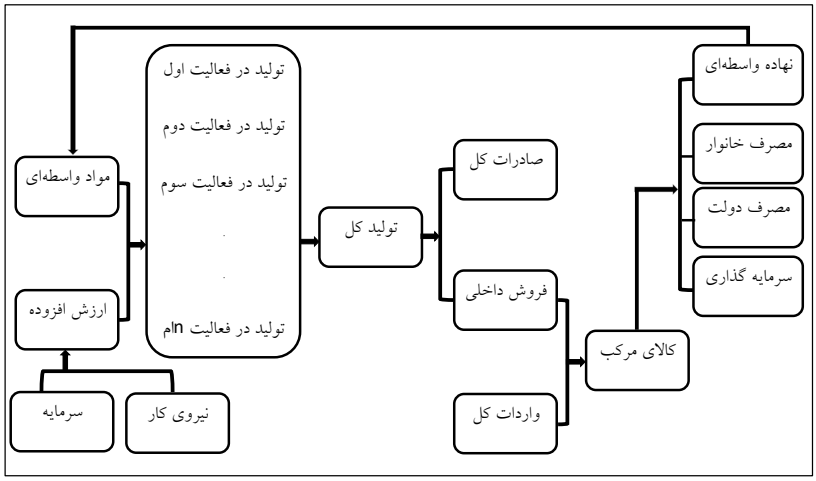

منبع: لافگرن و همکاران، ۲۰۰۲.

تصریح معادلات مدل تحقیق

همان‌طور که گفته شد، معادلات مدل تحقیق برگرفته از مدل استاندارد تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE) ارائه شده توسط لافگِرن و همکاران (۲۰۰۲) است که به چهار بلوک تقسیم می‌شوند که عبارتند از: بلوک قیمت، بلوک تولید و تجارت، بلوک نهادها و بلوک قیدهای

1. Armington Function

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

سیستم. در این بخش از مقاله، به بیان این معادلات که همگی برگرفته از مدل CGE استاندارد لافگِرن و همکاران (۲۰۰۲) است، پرداخته می‌شود.

بلوک قیمت

بلوک قیمت شامل معادلاتی است که بر اساس آن‌ها قیمت‌های درون‌زای مدل با سایر قیمت‌ها، که ممکن است درون‌زا یا برون‌زا باشند، و متغیرهای غیر قیمتی مدل ارتباط پیدا می‌کنند. قیمت واردات، قیمت صادرات، شاخص قیمت مصرف‌کننده (CPI)، و شاخص قیمت تولیدکننده (DPI) به شکل زیر است:

$$PM_c = pwm_c.(1 + tm_c).EXR \quad (۶)$$

$$PE_c = pwe_c.(1 - te_c).EXR \quad (۷)$$

$$CPI = \sum_c PQ_c cwts_c \quad (۸)$$

$$DPI = \sum_c PDS_c dwts_c \quad (۹)$$

بلوک تولید

فرض می‌شود که بنگاه‌ها در یک بازار رقابتی هستند. هر بنگاه نوعی با فرض داده بودن قیمت کالاها، خدمات و عوامل تولید، به حداکثرسازی سود با توجه به تکنولوژی تولید می‌پردازد. در لایه اول، تولید کالاها در فعالیت تولیدی a، با ترکیب دو عاملِ ارزش افزوده کُل[1] QVA_a، و مواد واسطه‌ای کُل[2] $QINTA_a$، از طریق تابع تولید دارایِ تکنولوژی تولید CES صورت می‌گیرد:

$$QA_a = \alpha_a^{QA}[\delta_a^{QA} QVA_a^{-\rho_a^{QA}} + (1 - \delta_a^{QA}) QINTA_a^{-\rho_a^{QA}}]^{\frac{-1}{-\rho_a^{QA}}} \quad (۱۰)$$

حداقل‌سازی هزینه باعث می‌شود که بنگاه‌ها تا مقداری از نهاده‌ها در فرایند تولید استفاده کنند که نسبت تولید نهایی هر یک از نهاده‌ها مساوی با نسبت هزینهٔ هر یک از نهاده‌ها شود:

$$\frac{QVA_a}{QINTA_a} = [\frac{\delta_a^{QA}}{1-\delta_a^{QA}} . \frac{PINTA_a}{PVA_a}]^{\frac{1}{1+\rho_a^{QA}}} \quad (۱۱)$$

1. Quantity of Aggregate Value Added
2. Quantity of Aggregate Intermediate Input

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

یک تابع تولید با تکنولوژی تولید CES یک تابع همگن از درجه یک است و ارزش محصول برابر ارزش نهادهای تولیدی به کار رفته در آن است و به عبارتی سود صفر است:

$$PA_a(1-ta_a)QA_a = PVA_a.QVA_a + PINTA_a.QINTA_a \quad (۱۲)$$

مقدار ارزش افزوده از ترکیب عوامل تولید نیروی کار و سرمایه در یک تابع CES تولید می‌شود:

$$QVA_a = \alpha_a^{QvA}[\sum_{f\in F}\delta_{f,a}^{QvA}QF_{f,a}^{-\rho_a^{QvA}}]^{\frac{-1}{-\rho_a^{QvA}}} \quad (۱۳)$$

که شرط حداقل‌سازی هزینه، شرط سود صفر، و برابری هزینه نهایی عامل f با درآمد نهایی آن در فعالیت a به صورت زیر است:

$$WF_f.WFDIST_{fa} = PVA_a(1-tva_a).QVA_a[\sum_{f\in F}\delta_{f,a}^{QvA}QF_{f,a}^{-\rho_a^{QvA}}]^{-1}.\delta_{f,a}^{QvA}.QF_{fa}^{\frac{-1}{-\rho_a^{QvA}}} \quad (۱۴)$$

در هر رشته فعالیت، تقاضا برای نهاده‌های واسطه‌ای تکی[1] توسط یک تابع تولید استاندارد از نوع لئونتیف قابل استخراج است:

$$QINT_{ca} = ica_{ca}QINTA_a \quad (۱۵)$$

همچنین قیمت کالای مرکب واسطه‌ای طبق رابطه زیر به قیمت کالاهای واسطه‌ای به کار رفته در آن ارتباط دارد.

$$PINT_{ca} = \sum_{c\in C}PQ_c ica_{ca} \quad (۱۶)$$

یک فعالیت نوعی a می‌تواند از چند کالای مختلفِ c، $QXAC_{ac}$ تولید داشته باشد. معادلهٔ زیر رابطهٔ بین تولید کل هر فعالیت و مقدار تولید هر کالا در آن فعالیت را نشان می‌دهد:

$$QXAC_{ac} = \theta_{ac}QA_a \quad (۱۷)$$

قیمت فعالیت، نشان‌دهندهٔ درآمد ناخالص هر واحد فعالیت است. درآمد ناخالص هر واحد فعالیت، همان درآمد حاصل از فروش محصول یا محصولات تولیدی در هر فعالیت است:

$$PA_a = \sum_c PXAC_{ac}.\theta_{ac} \quad (۱۸)$$

در مرحله بعد، مقدار تولید کل هر کالای c، QX_c به شکل یک تابع تولید از مقدار تولید کالای c در (بخش‌ها یا) فعالیت‌های مختلف $QXAC_{ac}$ تعریف می‌شود که تابع تولید و شرط

1. Disaggregated Intermediate Inputs

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

حداکثرسازی آن به صورت زیر است:

$$QX_c = \alpha_c^{QX}[\sum_{a\in A}\delta_{ac}^{QX} QXAC_{ac}^{-\rho_c^{QX}}]^{\frac{-1}{\rho_c^{QX}-1}} \quad (۱۹)$$

$$PXAC_{ac} = PX_c.QX_c[\sum_{a\in A}\delta_{ac}^{QX} QXAC_{ac}^{-\rho_c^{QX}}]^{-1}.\delta_{ac}^{QX}.QXAC_{ac}^{\frac{-1}{-\rho_c^{QX}}} \quad (۲۰)$$

کالای تولیدِ داخل در بازارهای داخلی و بازارهای صادراتی عرضه می‌شود. فرض بر این است که کالای عرضه شده در هر کدام از این بازارها، تا حدی متفاوت از کالای بازار دیگر است. این جانشینیِ ناقص، از طریق یک تابع تبدیل با کشش ثابت CET نشان داده می‌شود:

$$QX_c = \alpha_c^t[\delta_c^t QE_c^{\rho_c^t} + (1-\delta_c^t)QD_c^{\rho_c^t}]^{\frac{1}{\rho_c^t}} \quad (۲۱)$$

یک بنگاه حداکثرکننده سود تا جایی محصول به هر کدام از بازارها عرضه می‌کند که شرایط مرتبه اول زیر برقرار باشد:

$$\frac{QC_c}{QD_c} = [\frac{PE_c}{PDS_c}.\frac{1-\delta_c^t}{\delta_c^t}]^{\frac{1}{\rho_c^t-1}} \quad (۲۲)$$

برای هر کالای تولید داخل ارزش بازاری محصول عبارت است از مجموع ارزش عرضه کالا به بازار داخلی و صادرات:

$$PX_c.QX_c = PDS_c.QD_c + PE_cQE_c \quad (۲۳)$$

کالای مرکّبیِ عرضه شده در داخل کشور، از کالاهای تولید داخل و کالاهای وارداتی به عنوان نهاده استفاده می‌کند. فرض می‌شود که کالاهای تولید شده در داخل و خارج، جانشین ناقص یکدیگرند و این جانشینی ناقص از طریق تابع تولید با کشش جانشینی ثابت CES نشان داده می‌شود. این تابع نحوهٔ ترکیب این دو نوع نهاده برای تولید کالای مرکّب را توضیح می‌دهد که به «تابع آرمینگتون» مشهور است. تابع آرمینگتون و شرط مرتبه اول ترکیب بهینه واردت و کالای تولید داخل عبارتست از:

$$QQ_c = \alpha_c^q(\delta_c^q.QM_c^{-\rho_c^q} + (1-\delta_c^q).QD_c^{-\rho_c^q})^{\frac{-1}{\rho_c^q}} \quad (۲۴)$$

$$\frac{QM_c}{QD_c} = [\frac{PDD_c}{PM_c}.\frac{\delta_c^q}{1-\delta_c^q}]^{\frac{1}{1+\rho_c^q}} \quad (۲۵)$$

مصرف‌کنندگان داخلی از کالاهای داخلی و خارجی استفاده می‌کنند. جذب، کل مخارج داخلی بر روی کالاها در قیمت‌های مصرف‌کننده است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

$$PQ_c.(1-tq_c)QQ_c = PDD_c.QD_c + PM_cQM_c \quad (۲۶)$$

بلوک نهادها

درآمد عوامل تولید نیروی کار و سرمایه، YF_f از مجموع پرداختی فعالیت‌های تولیدی به آن‌ها تشکیل شده است:

$$YF_f = \sum_{a\in A} WF_f.\overline{WFDIST_f}.QF_{fa} \quad (۲۷)$$

هر یک از نهادها به ازای مقدار عوامل تولیدی که در اختیار بخش تولید می‌گذارند درآمد کسب می‌کنند:

$$YF_{if} = shif_{if}.[(1-tf_f).YF_{if} - trnsfr_{if}.EXR] \quad (۲۸)$$

درآمد نهادهای داخلی غیر دولتی (به عنوان زیرمجموعهٔ نهادهای داخلی) برابر است با مجموع درآمد آن‌ها از عوامل تولید (معادله ۲۸)، پرداخت‌های انتقالی از سایر نهادهای داخلی غیر دولتی (معادله ۳۰)، پرداخت‌های انتقالی از دولت و پرداخت‌های انتقالی از خارج از کشور:

$$YI_i = \sum_{f\in F} YIF_{i,f} + \sum_{i\in INSDNG} TRII_{i,i} + trnsfr_{i,gov}.CPI + trnsfr_{i,row}.EXR \quad (۲۹)$$

پرداخت انتقالی بین نهادهای داخلی غیر دولتی به صورت سهم ثابتی از درآمد کل نهادها خالص از مالیات‌های مستقیم و پس‌اندازها تعریف می‌شود:

$$TRII_{i,i} = shii_{i,i}.(1-MPS_i).(1-TINS_i).YI_{.(1-MPS_i)} \quad (۳۰)$$

ارزش کل مخارج مصرفی خانوار، برابر است با درآمدِ باقیماندهٔ خانوار، پس از کسر مالیات‌های مستقیم، پس‌انداز و پرداخت‌های انتقالی به سایر نهادهای غیر دولتی:

$$EH_h = (1-\sum_{i\in INSDNG} shii_{i,h}).(1-MPS_h).(1-TINS_h).YI_h \quad (۳۱)$$

فرض بر این است که خانوارها دارای تابع مطلوبیت استون- گری[1] هستند و این تابع را با توجه به محدودیتِ مخارج مصرفی خانوار، حداکثر می‌کنند؛ که از آن سیستم مخارج خطی (LES[2]) استخراج می‌شود. این توابع مطلوبیت، حداقل سطحی از مصرف برای هر کالا را در نظر می‌گیرند و قابلیت لحاظ کردنِ مصرف حداقل معاش[3] از کالاها را دارند. تقاضای خانوار نوع h برای هر کالا با حداکثرسازی تابع مطلوبیت نسبت به قید بودجه تعیین می‌شود:

1. Stone Geary
2. LES (Linear Expenditure System)
3. Subsistence Consumption

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

$$PQ_c.QH_{c,h} = PQ_c.\gamma_{c,h}^m + \beta_{c,h}^m(EH_h - \sum_{c\acute{c}\in C} PQ_{\acute{c}}.\gamma_{\acute{c},h}^m \quad (۳۲)$$

تقاضای سرمایه‌گذاری به صورت تقاضای سرمایه‌گذاری در سال پایه ضرب در عامل تعدیل[1] تعریف می‌شود:

$$QINV_c = \overline{LADJ}.\overline{qinv_c} \quad (۳۳)$$

مشابه با تقاضای سرمایه‌گذاری، تقاضای مصرفی دولت، برابر است با تقاضای مصرفی دولت در سال پایه ضرب در عامل تعدیل:

$$QG_c = \overline{GADJ}.\overline{qg_c} \quad (۳۴)$$

کل مخارج دولت برابر است با حاصل‌جمع مخارج مصرفی دولت و پرداخت‌های انتقالی دولت به نهادهای داخلی غیر دولتی:

$$EG = \sum_{c\in C} PQ_c.QG_c + \sum_{i\in INSDNG} trnsfr_{i\ gov}.CPI \quad (۳۵)$$

و درآمد دولت برابر است با حاصل‌جمع درآمدهای حاصل از انواع مختلف مالیات‌ها، عوامل تولید و پرداخت‌های انتقالی از جهان خارج:

$$YG = \sum_{i\in INSDNG} TINS_i.YI_i + \sum_{f\in F} tf_f.YF_f + \sum_{a\in A} tv_a.PVA_a.QVA_a + \sum_{a\in A} ta_a.PA_a.QA_a + \sum_{c\in A} tm_c.pwm_c.QM_c.EXR + \sum_{c\in A} te_c.pwe_c.QE_c.EXR + \sum_{c\in A} tq_c.pQ_c.QQ_c + \sum_{f\in F} YIF_{gov} + trnsf_{gov\ row}.EXR \quad (۳۶)$$

بلوک قیدهای سیستم

معادلاتِ این بلوک، قیدهای مدل را بیان می‌کند. یعنی مدل با در نظر گرفتن این معادلات به عنوان قید، به تعادل می‌رسد؛ که شامل معادلات مربوط به برابری عرضه و تقاضا در بازار عوامل تولید، برابری عرضه و تقاضا در بازار کالاها، تراز حساب جاری، تعادل در بخش دولتی، و تراز پس انداز- سرمایه‌گذاری است:

$$\overline{QFS_f} = \sum_{a\in A} QF_{f\ a} \quad (۳۷)$$

$$QQ_c = \sum_{a\in A} QINT_{c\ a} + \sum_{h\in H} QH_{c\ h} + QG_c + QINV_c + qdst_c \quad (۳۸)$$

$$\sum_{c\in CM} pwm_c.QM_c + \sum_{f\in F} trnsfr_{row\ f} = \sum_{c\in CE} pwe_c.QE_c + \sum_{i\in INSD} trnsfr_{i\ row} + \overline{FSAV} \quad (۳۹)$$

$$YG = EG + GSAV \quad (۴۰)$$

1. Adjustment Factor

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

$$\sum_{i\in INSDNG} MPS_i\,(1-TINS_i).YI_i + GSAV + EXR.\overline{FSAV} = \sum_{c\in C} PQ_c.QINV_c + \sum_{c\in C} PQ_c.qdst_c \quad (۴۱)$$

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های تحقیق شامل نتایج حاصل از برآورد مدل و تحلیل حساسیت ارائه می‌شود.

نتایج برآورد مدل

مدل استاندارد تعادل عمومی قابل محاسبهٔ ارائه شده، با استفاده از بسته نرم‌افزاری گمز کدنویسی و حل شده است. مدل تحقیق دارای دو نوع پارامترهای سهمی و رفتاری است. مقدار پارامترهای سهمی از طریق اجرای مدل در نرم‌افزار گمز، بر مبنای داده‌های ماتریس حسابداری اجتماعی به دست آمده است و مقدار پارامترهای رفتاری از داده‌های خارج از ماتریس، اخذ شده است. این پارامترها یا از طریق مطالعات گذشته و یا از تخمین‌های مورد استفاده در مدل‌های تعادل عمومیِ مشابه، گرفته می‌شوند. مقادیر پارامترهای بلوک تولید و تجارتِ مدل تحقیق حاضر در جدول (۲) نشان داده شده است:

جدول ۲. مقادیر پارامترها در توابع بلوک تولید و تجارت

کشش جانشینی واردات در تابع آرمینگتون	کشش جانشینی صادرات در تابع CET	پارامتر سهم در تابع آرمینگتون	پارامتر سهم در تابع CET	پارامتر انتقال در تابع آرمینگتون	پارامتر انتقال در تابع CET	کشش جانشینی بین عوامل تولید (نیروی کار و سرمایه)	پارامتر سهم در تابع تولید	پارامتر انتقال در تابع تولید
۱.۶	۰.۸	۰.۹	۰.۶	۱.۲	۳.۹	۲	۰.۵	۱.۸

منبع: محاسبات تحقیق.

پارامترهای بلوک تولید و تجارت مدل تحقیق، شامل کشش‌های جانشینی، پارامترهای سهم و انتقال در توابع CES و CET است. کشش جانشینی واردات در تابع آرمینگتون و کشش جانشینی صادرات در تابع تبدیل تولید، به ترتیب ۱.۶ و ۰.۸ در نظر گرفته شده است که مطابق با مدل استاندارد است. پارامترهای سهم و انتقال در تابع آرمینگتون به ترتیب برابر است با ۰.۹ و ۱.۲ و پارامترهای سهم و

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]
[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

انتقال در تابع تبدیل تولید به ترتیب برابر با ۰.۶ و ۳.۹ به دست آمده است. کشش جانشینی بین عوامل تولید برابر با ۲ است که از مطالعه برتولد و همکاران[1] (۲۰۰۲) اقتباس شده است. مقدار پارامترهای سهم و انتقال در تابع تولید CES به ترتیب، ۰.۵ و ۱.۸ است که بر اساس داده‌های SAM وارد شده در نرم‌افزار، به دست آمده است.

در ادامه تأثیر افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران در قالب ۳ سناریو افزایش ۵%، ۱۰% و ۱۵% نرخ مالیات بر ارزش افزوده مورد بررسی قرار می‌گیرد. نتایج اجرای سناریوها نشان دهنده تأثیر مثبت اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر سرمایه‌گذاری و صادرات، درآمد دولت و رشد اقتصادی است، که به ترتیب در جدول (۳) نشان داده شده است.

جدول ۳. تأثیر اجرای سناریوها بر متغیرهای کلان اقتصادی- واحد: درصد

سناریو / متغیر	سناریو (درصد افزایش در نرخ مالیات بر ارزش افزوده)		
	۵	۱۰	۱۵
سرمایه‌گذاری	۰.۶۷	۱.۳۵	۲.۰۳
صادرات	۰.۲۵	۰.۵۶	۰.۹۵
درآمد دولت	۴.۲۲	۸.۵۵	۱۱.۴۵
رشد اقتصادی	۰.۵۸	۱.۱۹	۱.۸۰

منبع: محاسبات تحقیق.

نتایج حاصل از اجرای سناریوها بر متغیر سرمایه‌گذاری در سطر دوم جدول (۳) نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در تمام سناریوها اجرای مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش سرمایه‌گذاری می‌شود که با مبانی نظری گفته شده مطابقت دارد. اعمال مالیات بر ارزش افزوده با نرخ ۵ درصد، سرمایه‌گذاری را به اندازه ۶۷ صدمِ درصد افزایش می‌دهد؛ با اعمال نرخ ۱۰ درصدی مالیات بر ارزش افزوده، افزایش سرمایه‌گذاری از یک درصد فراتر می‌رود (۱.۳۵ درصد). اجرای مالیات بر ارزش افزوده با نرخ ۱۵ درصد موجب افزایش سرمایه‌گذاری به اندازه ۲.۰۳ درصد می‌شود.

نتایج حاصل از اجرای سناریوها بر متغیر صادرات در سطر سوم جدول (۳) نشان داده شده است. همان‌طور که طبق مبانی نظری انتظار می‌رفت اجرای مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش صادرات می‌شود. افزایش ۵ درصد در نرخ مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش ۲۵

1. Berthold et al. (2002)

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

صدمِ درصد در صادرات می‌شود. همچنین با افزایش ۱۰ درصد و ۱۵ درصدی نرخ مالیات بر ارزش افزوده، صادرات به ترتیب ۵۶ صدمِ درصد و ۹۵ صدمِ درصد افزایش می‌یابد.

سطر چهارم جدول (۳) بیانگر آن است که با افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده، درآمد دولت افزایش می‌یابد که با انتظارات نظری مطابقت دارد. افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده به ۵ درصد و ۱۰ درصد، به ترتیب موجب افزایش درآمدهای دولت به میزان ۴.۲۲ درصد و ۸.۵۵ درصد شده و با اجرای سناریو سوم مبنی بر افزایش ۱۵ درصدی نرخ مالیات بر ارزش افزوده، درآمدهای دولت به اندازه ۱۱.۴۵ درصد افزایش می‌یابد.

در نهایت، تأثیر اجرای مالیات بر ارزش افزوده بر رشد اقتصادی در سطر چهارم جدول (۳) نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود در تمام سناریوها اجرای مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش رشد اقتصادی می‌شود. زیرا اجرای مالیات بر ارزش افزوده صادرات و سرمایه‌گذاری را افزایش داده است. افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده به اندازه ۵ درصد، رشد اقتصادی را به اندازه ۵۸ صدمِ درصد افزایش می‌دهد؛ با اعمال نرخ ۱۰ درصد، رشد اقتصادی از یک درصد فراتر می‌رود؛ به طوری که نرخ ۱۰ درصدی مالیات بر ارزش افزوده، نرخ رشد اقتصادی ۱.۱۹ درصدی را در پی‌دارد. و در نهایت، اگر مالیات بر ارزش افزوده با نرخ ۱۵ درصد اعمال شود، رشد اقتصادی به اندازه ۱.۸ درصد افزایش می‌یابد.

نتایج به دست آمده با مبانی نظری تأثیر مالیات بر ارزش افزوده بر متغیرهای اقتصادی، و عمده مطالعات تجربی موجود در این زمینه سازگاری دارد. همان‌طور که در بخش مبانی نظری گفته شد، از آنجایی که مالیات بر ارزش افزوده بر قیمت فروش کالاها و خدمات وضع می‌شود و به مصرف‌کنندگان نهایی تعلق می‌گیرد، بار مالیاتی از تولید به مصرف منتقل می‌شود، و این مصرف‌کننده نهایی است که مالیات می‌پردازد نه تولیدکننده. کاهش بار مالیاتی موجب افزایش پس‌انداز و سرمایه‌گذاری بلندمدت می‌شود. از طرفی با اعمال مالیات بر ارزش افزوده از نوع مصرفی و بر اساس اصل مقصد در ایران، هیچ‌گونه مالیاتی بر کالاهای سرمایه‌ای و صادرات تعلق نگرفته است. بنابراین، اعمال معافیت‌های مالیاتی برای کالاهای سرمایه‌ای به کار رفته در جریان تولید و صادرات، انگیزه سرمایه‌گذاری و صادرات را بیشتر کرده، و رشد اقتصادی را افزایش می‌دهد.

همچنین نتیجه تحقیق حاضر مبنی بر تغییر متغیرهای کلان اقتصادی بر اثر اجرای مالیات بر ارزش افزوده، با نتیجه مطالعاتی مانند: ویلسون (۲۰۱۵)، فستوس و همکاران (۲۰۱۶)،

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

سینیونسکو و آلبو (۲۰۱۶)، اوریتسو (۲۰۱۷)، چان و همکاران (۲۰۱۷)، ابونیک و همکاران (۲۰۱۸)، اررو (۲۰۲۱)، لوپز و همکاران (۲۰۲۴)، نوایوو (۲۰۲۴)، قوامی و همکاران (۱۳۹۶)، حسینی و همکاران (۱۴۰۱) و احمدی و همکاران (۱۴۰۲) همخوانی دارد.

در ادامه تأثیر افزایش نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها بر متغیرهای اقتصاد ایران در قالب سه سناریو مورد بررسی قرار می‌گیرد. این سناریوها عبارتند از: افزایش ۵%، ۱۰% و ۱۵% در نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها. نتایج اجرای سناریوها به شرح جدول (۴) است:

جدول ۴. تأثیر اجرای سناریوها بر متغیرهای کلان اقتصادی- واحد: درصد

سناریو / متغیر	سناریو (درصد افزایش در نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها)		
	۵	۱۰	۱۵
سرمایه‌گذاری	-۱.۵	-۱.۹۵	-۲.۸
صادرات	-۰.۰۸	-۰.۱۹	-۰.۳۵
درآمد دولت	۴.۳	۹.۴	۱۱.۸
رشد اقتصادی	-۰.۹۲	-۱.۴۲	-۱.۹۶

منبع: محاسبات تحقیق.

همان‌طور که در ردیف دوم جدول (۴) ملاحظه می‌شود افزایش نرخ مالیات بر درآمد شرکت‌ها موجب کاهش سرمایه‌گذاری می‌شود. با اجرای سناریوی اول و دوم با افزایش ۵ درصد و ۱۰ درصد در نرخ مالیات شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری به ترتیب به اندازه ۱.۵ درصد و ۱.۹۵ درصد افزایش یافته و با اجرای سناریوی سوم با افزایش ۱۵ درصدی نرخ مالیات، سرمایه‌گذاری ۲.۸ درصد کاهش می‌یابد که با مبانی نظری سازگاری دارد.

نتایج حاصل از اجرای سناریوها بر متغیر صادرات در ردیف سوم جدول (۴) نشان داده شده است. همان‌طور که ملاحظه می‌شود تأثیر افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها بر متغیر صادرات منفی است اما این تأثیر چندان قابل ملاحظه نیست. با اجرای سناریوی اول و دوم با افزایش ۵ درصد و ۱۰ درصد در نرخ مالیات شرکت‌ها، صادرات به ترتیب به اندازه ۰.۰۸ درصد و ۰.۱۹ درصد کاهش یافته و با اجرای سناریوی سوم با افزایش ۱۵ درصدی نرخ مالیات، صادرات به اندازه ۰.۳۵ درصد کاهش می‌یابد.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

بر اساس انتظارات نظری، وضع مالیات، موجب افزایش درآمد دولت می‌شود. درباره مالیات بر درآمد شرکت‌ها نیز همین موضوع مصداق دارد. افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها افزایش درآمدهای مالیاتی دولت را در پی داشته و مجموع درآمد دولت را افزایش می‌دهد؛ به طوری‌که اعمال نرخ‌های بالاتر، موجب افزایش بیشتر درآمد دولت می‌شود. همان‌طور که در ردیف سوم جدول (۴) ملاحظه می‌شود اجرای سناریو اول، دوم و سوم، به ترتیب موجب افزایش درآمدهای دولت به میزان ۴.۳ درصد، ۹.۴ درصد و ۱۱.۸ درصد می‌شود.

نتایج حاصل از اجرای سناریوها در ردیف چهارم جدول (۴) بیانگر آن است که افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها و کاهش سرمایه‌گذاری، موجب کاهش تولید ناخالص داخلی (GDP) و رشد اقتصادی می‌شود. اجرای سناریو افزایش ۵ درصد و ۱۰ درصدی نرخ مالیات شرکت‌ها، رشد اقتصادی را به ترتیب به اندازه ۰.۹۲ درصد و ۱.۴۲ درصد کاهش می‌دهد و اجرای سناریو ۱۵ درصد موجب کاهش رشد اقتصادی به میزان ۱.۹۶ درصد می‌شود که با مبانی نظری مطابقت دارد.

همچنین نتیجه تحقیق حاضر مبنی بر تأثیر افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها بر متغیرهای کلان اقتصادی، با نتیجه مطالعاتی مانند: شولینا و همکاران (۲۰۱۹)، فام (۲۰۲۰)، حسن‌زاده و همکاران (۱۴۰۱) و فخرحسینی و کاویانی (۱۴۰۲) همخوانی دارد.

تحلیل حساسیت

تحلیل حساسیت تأثیر انتخاب برخی از پارامترهای مدل را بر نتایج تحلیل سیاستی بیان می‌کند. در واقع، تحلیل سیاست، تأثیر تغییر در مقدار پارامترهای سیاستی (مانند نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها) را بر متغیرهای درون‌زا نشان می‌دهد، در حالی که تحلیل حساسیت تأثیر انتخاب برخی از پارامترهای رفتاری (مانند کشش‌ها) را بر نتایج تحلیل سیاستی بیان می‌کند، که نتایج آن در جدول (۵) نشان داده شده است.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

جدول ۵. تحلیل حساسیت نتایج نسبت به تغییر کشش‌های بلوک تولید و تجارت - واحد: درصد

	پارامتر/متغیر	مقدار		درصدتغییر	
پارامتر	کشش آرمینگتون	۱.۶۸	۱.۶	۵+	۵-
	کشش تابع CET	۰.۸۴	۰.۸	۵+	۵-
	کشش جانشینی عوامل تولید	۲.۱	۲	۵+	۵-
متغیر	سرمایه‌گذاری	۰.۶۷	۰.۶۷	۰	۰
	صادرات	۰.۲۵	۰.۲۵	۰	۰
	درآمد دولت	۴.۲۳	۴.۲۲	۰.۳	۰.۳-
	رشد اقتصادی	۰.۵۸-	۰.۵۸-	۰	۰

منبع: محاسبات تحقیق.

همان‌طور که در جدول (۵) ملاحظه می‌شود مقادیر پایه برای کشش‌های آرمینگتون، تابع CET و جانشینی عوامل تولید، به ترتیب برابر با ۱.۶، ۰.۸ و ۲ است. برای انجام تحلیل حساسیت و بررسی دقت مدل و اطمینان از نتایج آن، مقدار کشش‌ها به طور همزمان ۵ درصد افزایش، و سپس ۵ درصد کاهش داده شده است و با لحاظ کردن آن در کدهای نرم‌افزار گمز، مدل تحقیق تحت سناریو اول مجددا اجرا شده و نتایج آن بر متغیرهای تحقیق، با نتایج اولیه تحت سناریو اول مقایسه شده است.

همان‌طور که در ردیف هفتم جدول (۵) قابل مشاهده است، حداکثر نوسان ایجاد شده در نتایج تحقیق ناشی از نوسان همزمان ۵ درصدیِ کشش‌ها ۰.۳درصد است که مربوط به تأثیر اجرای سیاست انقباضی مالی بر متغیر درآمد دولت است که حتی کمتر از نیم درصد است. همچنین در نتیجه اجرای سیاست مالیاتی بر متغیرهای سرمایه‌گذاری، صادرات و رشد اقتصادی، تغییری ایجاد نمی‌شود. در واقع، نتایج مدل نسبت به انتخاب کشش‌ها حساسیت چندانی ندارد و تفاوت‌های به دست آمده قابل ملاحظه نیستند. بنابراین نتایج تحلیل حساسیت نشان می‌دهد که مدل دقت بالایی داشته و می‌توان با اطمینان به نتایج حاصل از افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها بر متغیرهای اقتصادیِ مورد بررسی در قالب مدل تحقیق اعتماد نمود.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

بحث و نتیجه‌گیری

در قانون برنامه هفتم توسعه بر نقش مالیات به عنوان یکی از منابع اصلی درآمدی دولت تاکید شده است، که نشان از نقش و جایگاه مهم مالیات در وضعیت فعلی اقتصاد ایران و مسیر پیشِ رو است. دو مورد از مهم‌ترین منابع مالیاتی، مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر شرکت‌ها است. از این رو، در این مقاله تلاش شد تا با شبیه‌سازی مدل تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE)، اثرات اقتصادی اجرای سیاست مالی انقباضی در قالب افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها، بر متغیرهای کلان اقتصاد ایران شامل: صادرات، سرمایه‌گذاری، درآمد دولت و رشد اقتصادی مورد بررسی قرار گیرد.

نتایج حاصل از شبیه‌سازی سناریوهای افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده نشان داد که افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش سرمایه‌گذاری، افزایش صادرات، افزایش درآمد دولت و افزایش رشد اقتصادی خواهد شد. از سوی دیگر، نتایج حاصل از شبیه‌سازی سناریوهای مالیات شرکت‌ها نشان داد که افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها موجب کاهش سرمایه‌گذاری، کاهش صادرات، افزایش درآمد دولت و کاهش رشد اقتصادی خواهد شد.

مقایسه اثرات اجرای دو سیاست مالیاتی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و مالیات شرکت‌ها نشان می‌دهد که در مجموع، اجرای سیاست مالی انقباضی در حوزه مالیات بر ارزش افزوده اثرات به مراتب بهتر و مفیدتری برای اقتصاد ایران دارد، تا مالیات بر شرکت‌ها. زیرا اولا افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش سرمایه‌گذاری می‌شود ولی افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها، سرمایه‌گذاری را کاهش می‌دهد. بنابراین از لحاظ متغیر سرمایه‌گذاری، مالیات بر ارزش افزوده در اولویت است. ثانیا افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش صادرات می‌شود ولی افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها، صادرات را کاهش می‌دهد، هر چند که این کاهش چندان قابل توجه نیست. با این وجود، از منظر صادرات نیز، مالیات بر ارزش افزوده اولویت دارد. ثالثا افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها، هر دو موجب افزایش درآمد دولت می‌شوند که البته افزایش درآمدهای مالیاتی از طریق مالیات شرکت‌ها کمی بیشتر از مالیات بر ارزش افزوده است، با این وجود این تفاوت چندان محسوس نیست. رابعا افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده موجب افزایش تولید و رشد اقتصادی خواهد شد ولی افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها، رشد اقتصادی را کاهش می‌دهد. بنابراین از لحاظ متغیر رشد اقتصادی نیز مالیات بر ارزش افزوده در اولویت است. در مجموع با توجه به اثر مثبت مالیات بر ارزش افزوده بر هر

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

چهار متغیر صادرات، سرمایه‌گذاری، درآمد دولت و رشد اقتصادی از یک سو، و اثر منفی مالیات شرکت‌ها بر صادرات، سرمایه‌گذاری و رشد اقتصادی از سوی دیگر، می‌توان گفت اجرای سیاست مالی انقباضی در قالب افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده بر افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها اولویت دارد. بنابراین با توجه به نتایج حاصل از تحقیق حاضر، به دولت و سازمان امور مالیاتی کشور پیشنهاد می‌شود در صورت تصمیم به اجرای سیاست مالی انقباضی در حوزه مالیات، بین افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده و افزایش نرخ مالیات شرکت‌ها، سیاست اول یعنی افزایش نرخ مالیات بر ارزش افزوده را انتخاب نمایند.

تعارض منافع

تعارض منافع وجود ندارد.

سپاسگزاری

از داوران ارجمند که بزرگواری نموده و وقت گران‌بهای خود را صرف مطالعه و داوری مقاله نمودند، و همچنین اعضای محترم هیات تحریریه فصلنامه بی‌نهایت سپاسگزارم.

ORCID

Ahmad Chehreghani https://orcid.org/0009-0005-4602-2824

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

منابع

۱. احمدی، امید، جهانگیری بابادی، آرش و عالمی، خاطره. (۱۴۰۲). تحلیل اثرگذاری اشکال مختلف مالیات بر تولید و تورم، با تاکید بر مالیات بر ارزش افزوده و مالیات بر درآمد. نشریه مطالعات اخلاق و رفتار در حسابداری و حسابرسی، ۳(۳)، ۱۴۶-۱۲۳. https://doi.org/10.22034/sebaa.2023.706866

۲. امیری، هادی، شهنازی، روح‌الله و دهقان شبانی، زهرا. (۱۳۹۴). اقتصاد بخش عمومی. قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، جلد دوم، چاپ اول.

۳. برزگری، محمد و رجب‌پور، علیرضا. (۱۴۰۰). مجموعه قوانین مالیات‌های مستقیم. تهران: انتشارات ترمه، چاپ اول.

۴. پژویان، جمشید. (۱۳۸۹). اقتصاد بخش عمومی (مالیات‌ها). تهران: جنگل، چاپ اول.

۵. جعفری صمیمی، احمد. (۱۳۹۲). اقتصاد بخش عمومی. تهران: سمت، چاپ سیزدهم.

۶. چهرقانی، احمد و زراءنژاد، منصور. (۱۳۹۷). بررسی اثرات اقتصادی اصلاح قانون مالیات بر ارزش افزوده در ایران: رویکرد مدل تعادل عمومی قابل محاسبه (CGE). پژوهشنامه مالیات، ۲۶(۴۰)، ۴۲-۷. http://tax-journal.ir/article-1-1588-fa.html

۷. حسن‌زاده، محمد، هاشمی دیزج، عبدالرحیم، فتوره‌چی، زهرا و مهدوی، رقیه. (۱۴۰۱). تأثیر تغییرات نرخ مالیات شرکت‌ها بر رفاه خانوارهای شهری و روستایی: رهیافت مدل تعادل عمومی قابل محاسبه. پژوهشنامه مالیات، ۳۰(۵۴)، ۱۴۲-۱۱۸. http://dx.doi.org/10.52547/taxjournal.30.54.118

۸. حسینی، لطیف، میرزاپورباباجان، اکبر و اکبری مقدم، بیت‌اله. (۱۴۰۱). بررسی سیاست‌های اجرای مالیات بر ارزش افزوده در ایران. ماهنامه جامعه‌شناسی سیاسی ایران، ۵(۱۱)، ۳۶۸۰-۳۶۶۵. https://doi.org/10.30510/psi.2022.287850.1759

۹. خانی گیاشی، رضا. (۱۴۰۳). قانون برنامه پنج ساله هفتم پیشرفت جمهوری اسلامی ایران (۱۴۰۷-۱۴۰۳). تهران: معاونت حقوقی ریاست جمهوری، چاپ دوم.

۱۰. دادگر، یدالله. (۱۳۹۷). اقتصاد بخش عمومی. قم: انتشارات دانشگاه مفید، چاپ چهارم.

۱۱. زارعی، حسین. (۱۴۰۴). قانون بودجه ۱۴۰۴ کل کشور. تهران: دوران، چاپ اول.

۱۲. ضیایی بیگدلی، محمد تقی و طهماسبی، فرهاد. (۱۳۸۳). مالیات بر ارزش افزوده، مالیاتی مدرن. تهران: انتشارات پژوهشکده امور اقتصادی، چاپ اول.

۱۳. غلامی، الهام. (۱۳۸۹). بررسی اثر هدفمند شدن یارانه‌ها بر درآمدهای مالیات بر ارزش افزوده. فصلنامه اقتصاد کاربردی، ۱(۲)، ۲۳۹-۲۱۵. https://sanad.iau.ir/Journal/jae/Article/804289

۱۴. فارابی، هیرو. (۱۳۹۰). مالیات بر ارزش افزوده و اثرات آن: تجربه کشورها و شیوه اجرا در ایران. مجله اقتصادی، ۳ و ۴: 63-90. https://ejip.ir/article-1-147-fa.html

۱۵. فخرحسینی، سید فخرالدین و کاویانی، میثم. (۱۴۰۲). تأثیر نرخ‌های مالیاتی در برخی متغیرهای اقتصادی در چارچوب سیاست کلی اقتصاد مقاومتی. فصلنامه سیاست‌های راهبردی و کلان، ۱۱(۲)، ۳۰۱-۲۷۲. https://doi.org/10.30507/JMSP.2022.340296.2417

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

۱۶. قوامی، هادی، شعبانی، محمدعلی، رحیمی، راضیه و فردشریفی، هادی. (۱۳۹۶). مقایسه تأثیر مالیات بر ارزش افزوده و مالیات‌های مستقیم بر رشد اقتصادی ایران، همایش ملی مالیات بر ارزش افزوده: فرصت‌ها و چالش‌ها. مشهد: دانشگاه فردوسی. https://civilica.com/doc/730556

۱۷. محمدزاده، پرویز و عزیزی، فرهاد. (۱۳۹۴). تأثیر مالیات بر ارزش افزوده بر رشد اقتصادی ایران طی دوره ۱۳۹۳-۱۳۸۷. کنفرانس بین‌المللی مدیریت، اقتصاد و مهندسی صنایع، تهران، مؤسسه مدیران ایده پرداز پایتخت ویرا. https://civilica.com/doc/409265

۱۸. موسوی جهرمی، یگانه و غلامی، الهام. (۱۳۹۴)، پیش بینی مالیات بر ارزش افزوده ناشی از مصرف دخانیات در ایران با استفاده از روش شبکه عصبی. فصلنامه تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی، ۲۰، ۷۲- ۵۵. http:// dx.doi.org/10.18869/acadpub.jemr.5.20.55

۱۹. وب سایت بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران. (۱۴۰۴). بخش مالی و بودجه [آمار و داده‌ها، گزیده آمارهای اقتصادی، بخش مالی و بودجه]، بازیابی شده در تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۴، از https://www.cbi.ir/cat-egory/2694.aspx

۲۰. وب سایت سازمان امور مالیاتی کشور. (۱۴۰۴). بازیابی شده در تاریخ ۲۰ اردیبهشت ۱۴۰۴، از https://inta.tax.gov.ir/Pages/Action/ShowContent/125323

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

References

1. Ahmadi, O., Jahangiri Babadi, A. & Alemi, Kh. (2023). An Analysis of the Effect of Different Types of Tax on Production and Inflation with an Emphasis onValue-Added Tax and Income Tax. *Studies of ethics and behavior in accounting and auditing*, 3(3), 123-146. [In Persian]. https://doi.org/10.22034/sebaa.2023.706866.
2. Amiri, H., Shahnazi, R. & Dehghan Shebani, Z. (2014). *Public Sector Economics* (Volume II). Qom: Hozeh and University Research Institute [In Persian]
3. Barzegari, M., & Rajabpour, A. (2021). *Collection of direct tax laws*. First Edition, Tehran, Termeh Publications. [In Persian]
4. Berthold, N., Fehn, R. & Thode, E. (2002). Falling Labor Share and Rising Unemployment: Long–Run Consequences of Institutional Shocks?. *German Economic Review*, 3(4), 431-459. https://doi.org/10.1111/1468-0475.00067.
5. Chan, S. G., Ramly, Z. & Abd Karim, M. Z. (2017). Government Spending Efficiency on Economic Growth: Roles of Value-added Tax. *Global Economic Review*, 46(2), 162-188. https://doi.org/10.1080/1226508x.2017.1292857.
6. Chehreghani, A. & ZaraNejhad, M. (2019). Investigating the Economic Effects of Amendment of Law of Value Added Tax (VAT) in Iran: Computable General Equilibrium Model (CGE) Approach. *Journal of Tax Researcg*, 26 (40), 7-42. [In Persian]. http://taxjournal.ir/article-1-1588-fa.html.
7. Dadgar, Y. (2018). *Public Sector Economics*. Qom: Mofid University Press. [In Persian]
8. Egbunilke, F. Ch., Emudainohwo, O. B. & Gunardi, A. (2018). Tax Revenue and Economic Growth: A Study of Nigeria and Ghana. *Journal Ilmu Ekonomi*, 7(2), 213–220. https://doi.org/10.15408/sjie.v7i2.7341.
9. Erero, J. L. (2021). Contribution of VAT to economic growth: A dynamic CGE analysis. *Journal of Economics & Management*, 43, 22-51. https://doi.org/10.22367/jem.2021.43.02.
10. Fakhrhosseini, S. F. & Kaviani, M. (2023). Tax Rate Effect on Economic Variables Selected in General Policies of Resistance Economy Framework. *Quarterly Journal of the Macro and Strategic Policies*, 11(42), 272-301. [In Persian]. https://doi.org/10.30507/JMSP.2022.340296.2417.
11. Farabi, H. (2011). Value Added Tax and its Effects: Countries' Experience and Implementation Method in Iran. *Economic Journal*, 3-4, 63-90. [In Persian]. https://ejip.ir/article-1-147-fa.html.
12. Festus, A. F., Olajumoke, J. & Danjuma, K. J. (2016). Assessment of Value Added Tax on the Growth and Development of Nigeria Economy: Imperative for Reform. *Accounting and Finance Research*, 5(4), 163-178. https://doi.org/10.5430/afr.v5n4p163.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

13. Gholami, E. (2010). Investigating the effect of targeting subsidies on value added tax revenues. *Applied Economics Quarterly*, 1(2), 215-239. [In Persian]. https://sanad.iau.ir/Journal/jae/Article/804289.
14. Hassanzadeh, M., Hashemi Dizaj, A., Fotourehchi, Z. & Mahdavi, R. (2022). The Impact of Corporate Income Tax Changes on the Welfare of Urban and Rural Households: A Computational General Equilibrium Approach. *Journal of Tax Research*, 30 (54), 118-142. [In Persian] http://dx.doi.org/10.52547/taxjournal.30.54.118.
15. Hoseini, L., Mirzapoor Babajan, A., & Akbari Moghadam, B. (2023). Review of VAT implementation policies in Iran. *Political Sociology of Iran*, 5(11), 3665-3680. [In Persian]. https://doi.org/10.30510/psi.2022.287850.1759.
16. Jafari Samimi, A. (2012). *Public Sector Economics*. Tehran: Samt Publication. [In Persian]
17. Khani Giashi, R. (2023). *Law of the Seventh Five-Year Development Plan of the Islamic Republic of Iran (2023-2028)*. Tehran: Presidential Legal Office, Second Edition. [In Persian]
18. Lofgren, H., Harris, R. L. & Robinson, Sh. (2002). *A standard computable general equilibrium (CGE) model in GAMS*. Washington D.C.: International Food Policy Research Institute.
19. Lopez, L. A. A., Marquez, C. Z., Vazquez, R. A. G., & Leon, J. A. G. (2024). A Comparative Study on Value Added Tax and Economic Growth: The Cases Of China And Mexico. *Journal of Namibian Studies*, 40, 706-718. https://doi.org/10.59670/m21jmf11.
20. Mohammadzadeh, P. & Azizi, F. (2014). The impact of value added tax on the economic growth of Iran during the period 2017-2018. *International Conference on Management, Economics and Industrial Engineering*, Tehran, Ide Pardaz Institute of Managers, capital of Virah. [In Persian]. https://civilica.com/doc/409265.
21. Mousavi Jahormi, Y. & Gholami, E. (2014). Prediction of value added tax due to tobacco consumption in Iran using neural network method. *Economic Modeling Research Quarterly*, 20, 55-72. [In Persian]. http://dx.doi.org/10.18869/acadpub.jemr.5.20.55.
22. Nwaiwu, J. N. (2024). Value Added Tax Revenue and Economic Growth Paradox in Nigeria. *World Bulletin of Management and Law (WBML)*, 30, 83-96. https://scholarexpress.net/index.php/wbml/article/view/4090.
23. Pajoyan, J. (2010). *Public Sector Economics (Taxes)*. Tehran: Jungle Publication [In Persian].
24. Pham, A. (2020). Effects of temporary corporate income tax cuts: Evidence from Vietnam. *Journal of Development Economics*, 146, 1-57. https://doi.org/10.1016/j.jdeveco.2020.102476.
25. Qavami, H., Shabani, M. A., Rahimi, R. & Fard Sharifi, H. (2016). Comparing the Impact of Value Added Tax and Direct Taxes on Iran's Economic

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]

Growth. *National Conference on Value Added Tax: Opportunities and Challenges*, Mashhad: Ferdowsi University. [In Persian]. https://civilica.com/doc/730556.

26. Salsabina, E. T. & Pusparini, H. (2024). Value Added Tax (VAT) Accounting Treatment at Gold Shops and Fiscal Financial Statements Its Impact on Gold Shops Asli Jaya Asli Setia Cakranegara Timur. *East Asian Journal of Multidisciplinary Research*, 3(7), 3189 -3200. https://doi.org/10.55927/eajmr.v3i7.10456.
27. Shevlina T., Shivakumarb L. & Urcan, O. (2019). Macroeconomic Effects of Corporate Tax Policy. *Journal of Accounting and Economics*, 68(1), 1-54. https://doi.org/10.1016/j.jacceco.2019.03.004.
28. Simionescu, M. & Albu, L. L. (2016). The Impact of Standard Value Added Tax on Economic Growth in CEE-5 Countries: Econometric Analysis and Simulations. *Technological and Economic Development of Economy*, 22(6), 850–866. https://doi.org/10.3846/20294913.2016.1244710.
29. Uritescu, M. A. (2017). The Correlation between Value Added Tax and Economic Growth in Romania. *Hyperion Economic Journal*, 5(1), 29-38.https://hej.hyperion.ro/articles/1(5)_2017/HEJ%20nr1(5)_2017_A4Uritescu.pdf.
30. Website of the Central Bank of the Islamic Republic of Iran. (2024). Finance and budget department [statistics and data, selection of economic statistics, finance and budget department], retrieved on January 15, 2024, from https://www.cbi.ir/category/2694.aspx. [In Persian]
31. Website of the country's tax affairs organization. (2024). Retrieved on January 15, 2024, from https://inta.tax.gov.ir/Pages/Action/ShowContent/125323. [In Persian]
32. Wilson, O. O. (2015). The Impact of Value Added Tax on Economic Growth in Nigeria (1994-2012). *Research Journal of Finance and Accounting*, 6(23), 34-46. https://iiste.org/Journals/index.php/RJFA/article/view/27831.
33. Zarei, H. (2024). *Budget Law 1404 for the Whole Country*. Tehran: Doran, First Edition. [In Persian]
34. Ziyai Begdali, M. T. & Tahmasabi, F. (2013). *Value Added Tax, Modern Tax*. Tehran: Economic Research Center Publications, first edition. [In Persian]

استناد به این مقاله: چهرقانی، احمد. (۱۴۰۵). تحلیل آثار سیاست مالی انقباضی بر مالیات بر ارزش افزوده و شرکت‌ها. پژوهشنامه مالیات، ۳۴(۶۹)، ۴۳-۷۶.

Journal of Tax Research is licensed under a Creative Commons Attribution-Noncommercial4.0 International License.

[Downloaded from taxjournal.ir on 2026-11-28]

[DOI: 10.66224/taxjournal.34.69.43]